

Ђорђе Марковић*

Ко бира судије уставног суда?, Фондација Центар за јавно право, Сарајево, 2012, стр. 286.

Истина у политици мора чекати дотле док некоме не постане потребна – речи су норвешког нобеловца Бјернстјерне Бјернсона (*Bjørnstjerne Bjørnson*). С обзиром на сложену, правно–политичку природу уставног суда, важно је да они који сачињавају овај орган, не чекају да истина у комплексним случајевима које разматрају, постане насушна потреба политичара. Судије уставног суда морају поседовати висок степен професионалног и моралног интегритета. Зато се као својеврсно претходно питање поставља оно које се тиче персоналног састава најеминентније институције у модерним демократским државама.

Препознавши важност овог питања, Фондација Центар за јавно право је крајем 2012. године у Сарајеву организовала научни скуп и регионалну конференцију на тему: „Избор судија уставних судова“. Као круна овог скупа, проистекао је зборник реферата који су изложени на поменутој конференцији, под називом: *Ко бира судије уставног суда?* у издању Фондације Центар за јавно право. Зборник се састоји од тринаест радова чији су аутори истакнути адвокати, високи државни службеници, сарадници и судије уставних и врховних судова, као и универзитетски професори, који долазе са простора бивше Југославије. Свима који желе да се баве упоредном анализом ове теме зборник ће послужити као добра полазна основа јер чак осам аутора долази из Босне и Херцеговине, три из Србије и по један из Македоније и Хрватске.

Председник Фондације ЦЈП и уредник овог зборника Един Шарчевић, у предговору наводи да се пажљивом анализом радова може извући закључак да у регији нема уставног система у којем се именовање судија уставних судова може окарактерисати као „рационално успостављена процедура за избор стручних и неовисних кан-

* Аутор је мастер права и студент докторских студија на Правном факултету Универзитета у Београду.

дидата“ (стр.7). Свака од држава региона има особени систем избора судија уставног суда и сваки од ових модела има своје слабости, али ипак постоји једна везивна нит. Та нит или према речима Шарчевића – „меко мјесто“ кроз које продира утицај дневне политике јесте једна општа правна клаузула која се у Србији, Црној Гори и Македонији појављује као синтагма „истакнути правник“; у Словенији као „правни стручњак“; у БиХ је то „истакнути правник високог моралног угледа“; док се у Хрватској користи израз истакнуто „дјеловање у правној струци“. Пошто је непостојање прецизнијег одређења овог појма општа карактеристика свих поменутих држава (са изузетком Хрватске), о овом правном стандарду као једном од услова за избор одређеног лица за судију уставног суда, у зборнику постоји и посебан рад.

Наиме, како се о овој теми у јавности доста говорило али мало писало и аргументовано расправљало, професор Правног факултета у Београду и сарадник ЦЈП–а, Владан Петров, написао је врло занимљив текст под насловом: „Зашто судија уставног суда (не)мора бити истакнути правник?“. На јасан и језгровит начин, он указује на основне недоумице које постоје о овом институту: непостојање прецизног нормативног одређења у упоредном праву држава из региона; дилему да ли се ради о „врхунском правном стручњаку“ или је реч о лицу које треба да буде и „више од врхунског правног стручњака“; као и на питање уставног, наспрам законског уређења овог услова за избор. Аутор стоји на становишту да се овај стандард може прецизирати само Уставом и то у смеру у којем би се одредиле правничке професије из којих би одређен број „истакнутих правника“ долазио, као што су каријерне судије, високи државни службеници, професори права итд. Такође, истиче се важност забране реизбора, тј. поновног избора судија Уставног суда Србије после истека првог мандата, као и смањивања броја судија, са садашњих петнаест на девет. Предлаже се и „сажимање“ појединих надлежности Уставног суда Србије – „уставни суд треба да се усредсреди на две основне функције: заштиту уставности и заштиту Уставом зајемчених људских и мањинских права“ (стр. 245 и 246). Залажући се за тумачење које истакнутог правника описује као особу „изузетних личних својстава“, Петров указује да се овакве особине ниједним правним актом не могу прописати нити обезбедити, већ се оне од једног правника „аристократе“ (какав је судија уставног суда – аристократа по професији, знању и моралном интегритету) претпостављају (стр. 229 и 238).

У свом раду „Слабости институционалних гаранција независности Уставног суда Србије“ Дарко Симовић, професор на Криминалистичко–полицијској академији у Београду, истиче значај Уставног суда као последњег заштитника демократског поретка и људских права. У складу с овим, он подвлачи неопходност увођења

далеко „транспарентнијег“ и „детално уређеног“ поступка избора судија, наводећи као добар пример Словенију (стр. 281 и 282). Као и Петров, и он се залаже за једномандатни избор судија, односно укидање могућности реизбора.

Трећи аутор из Србије, Саво Манојловић, млађи саветник у Уставном суду Србије, прецизношћу правника практичара обрађује готово сва релевантна питања у овој области као што су: надлежност Уставног суда Србије; органе које учествују у избору судија; критеријуме за избор; трајање мандата; положај судија и председника Уставног суда, итд. Занимљиво је да се у раду који носи назив „Избор и положај судија Уставног суда у Републици Србији“, Манојловић дотакао и правне природе акта о избору (именовању) судија Уставног суда, одређујући га као управни, али истовремено и као „појединачни политички акт“ (стр. 75 и 76). Дакле, и они који се баве управним правом, у овом зборнику могу пронаћи корисне информације за читање и промишљање.

Највише радова обрађује модел избора судија уставних судова у Босни и Херцеговини – ентитетских судова у Федерацији БиХ и Републици Српској, као и Уставног суда Босне и Херцеговине. Предлози за промену постојећих модела избора у БиХ су бројни, али се међу њима издвајају они који истичу: важност временског ограничења трајања мандата, неопходност објективизације и прецизирања правног стандарда „истакнутог правника високог моралног угледа“, као и давање предности стручним квалитетима, уместо строгог етничког критеријума који је владао до сада. Поред овога, треба истаћи и идеје о елиминисању утицаја „страног фактора“ приликом избора судија Уставног суда БиХ. При томе, ваља имати на уму констатацију професора Шарчевића који истиче да је босанско–херцеговачки уставни модел „апсолутни изузетак у европском културном кругу и у регији, тако да он мора почивати на властитим стандардима за избор судија уставних судова– (стр. 13). О избору судија Уставног суда Републике Српске пише Марко Рајчевић – „Избор и мандат судија Уставног суда РС“, о избору судија Уставног суда БиХ пишу Амра Охрановић – „Избор судија Уставног суда БиХ“, Нурко Побрић – „Избор и разрешење судија Уставног суда БиХ“ и Самир Зупаревић – „Слобода интерпретације уставом прописаних увјета за избор судца Уставног суда БиХ“, док се питањима избора судија уставних судова у читавој држави баве: Александра Мартиновић – „Мишљење суда – фаза у поступку именовања судија уставних судова“, Касим Трнка – „Нужност ревизије уставних рјешења о избору судија уставних судова у БиХ“, Бранко Перић – „Избор судија уставних судова у БиХ – контроверзе и могућа рјешења“ и Миодраг Н. Симовић – „О ђемствима независности уставних судова“.

На самом крају осврнућемо се на занимљиво искуство Републике Хрватске које је описано у раду Теодора Антића – „Избор судија Уставног суда Републике Хрватске“. Хрватски модел избора судија уставних судова представља изузетак, јер веома детаљно предвиђа шта се подразумева под појмовима „истакнути знанствени или стручни рад или истакнуто јавно дјеловање у правној струци“ (стр. 38 и 39). Али поред ове, постоји још једна занимљивост. До уставних промена из 2010. године у Хрватској је била потребна натполовична саборска већина да би се предложени кандидат изгласао за судију Уставног суда. Међутим, након поменутих промена уведено је правило да за одређеног кандидата мора гласати две трећине од укупног броја посланика, а по узору на „супервећински изборни модел (2/3, 3/5)“ који постоји у појединим европским државама – Немачка, Мађарска, Италија, Шпанија, Португал (стр. 30 и 31). Због нестабилних политичких прилика и непостојања политичке зрелости, у Сабору је дошло до ситуације да упражњено место судије Уставног суда Хрватске није могло да се попуни скоро две године, тј. нови судија није могао бити изгласан. Овај пример нам јасно указује да се приликом рецепције чак и оних решења која су се у упоредној пракси показала као добра, мора приступати са крајњом опрезношћу. Без уважавања сопствене правне традиције и тренутних прилика у властитом друштву и држави, не могу се очекивати задовољавајући резултати.

У зборнику је своје место пронашао и рад „Избор судије Уставног суда у Републици Македонији“, аутора Блажа Крчинског, у коме су описани основни принципи избора судија у БЈР Македонији.

Зборник радова *Ко бира судије уставног суда?* не нуди коначне одговоре, већ читаоца подстиче на размишљање. У њему се не може пронаћи „магична формула“ за решење овако сложеног питања, али он свакако представља извориште конструктивних и правно аргументованих идеја. Пружајући анализу постојећег стања, зборник је добра основа и оријентир за све оне који се баве проучавањем ове материје, као и за оне који желе да прошире своја знања. Читајући поменути збирку радова, читалац ће несумњиво осетити и дух заједништва, који је последњих година готово у потпуности нестао са балканских простора, па макар оно било и заједништво у правним недоумицама.